

A tartalomból...

Emlékszem...

Barnard-csillag és barátai

A hazai amatőrtávcsövekről...

*Híres nők a csillagászat
történetében*

Bökönc

63.

1995. február
megjelenik havonta

Az ASTRA Pécsi Csillagászati Egyesület és az MCSE Pécsi Csoportjának körlevele.

Február havi előadásaink:

- Február 06. hétfő TIT Csillagászati Szakosztályi előadás.
A magyar csillagászat története
Előadó: Gycnizse Péter
- Február 13. hétfő Itt a Mars földközelsége!
Előadó: Gycnizse Péter
- Február 20. hétfő Csillagászat az ókorban I. Egyiptom
Előadó: Hoffmann János
- Február 27. hétfő A Hubble – űrtávcső
Előadó: Görbics János

**Az előadásokat az
APCSE
Csillagászati
Klubjában
(Pécs, Szent István
tér 17.)
tartjuk minden
hétfőn
18 órától.**

Jelenségek, események, rendezvények (KÖZEI-ben)

- Február 01. szerda: 18:00-kor 42 órás korú Hold sarlója látszik az esti nyugati égen.
- Február 07. kedd: 13:54-kor a Hold Első negyedben.
- Február 09. csütörtök: 18:00-tól a pécsi Széchenyi téren távcsöves csillagászati bemutatás a nagyközönségnek.
- Február 11. szombat: A Mars bolygó oppozícióban és földközelségben van. Ekkor látszik legnagyobb átmérőjűnek: 13,9 ívmásodpercre az Oroszlán csillagképben. A Földtől 101 millió km-re van, látszó fényessége: -1,2 mg. Egész éjjel látható, így távcsővel rajzolható, feltérképezhető (Olyan nagy mint a Szaturnusz-korongja!, illetve 130 X nagyítással akkora mint a telihold!).
- Február 14. kedd: 17:00-kor a keleti égaljon szép együttállás: a csaknem telihold, a maximális fényében ragyogó Mars és alattuk az Alfa Leonis (Regulus) háromszögben kel fel.
- Február 15. szerda: 13:15-kor Holdtölte.
- Február 18. szombat: 16:00-kor kezdődik az ASTRA Pécsi Csillagászati Egyesület éves Közgyűlése Pécsen, a Szent István tér 17-ben (Nevelők Háza). Beszámolás az 1994 évi munkáról, pénzügyekről. Tervek 1995-re. Minden tagtársat szívesen várunk!
- Február 21. kedd: A Bökönc márciusi anyagának lapzártája, a hírek, anyagok, hirdetések leadásának határideje.
- Február 22. szerda: 14:04-kor a Hold Utolsó negyedben.
- Február 23. csütörtök: 06:00-kor a Jupiter 2 fokkal délre lesz a Holdtól.
- Február 26. vasárnap: 05:00-kor a Vénusz bolygótól északra 4 fokra halad el a háromnapos holdsarló a DK-i égaljon.
- Február 28. kedd: 06:00-kor 31 órás korú sarlóhold a DK-i égen. (Újhold március 1-én 12:48-kor lesz.)

Tanulhatunk tőle népművelést

A budapesti Urania évek óta levelezésben áll Varga Lajos nyugdíjas komlói bányásszal. Otthagyta a Föld mélyét, s megszerette a csillagos eget. Többször fentjárt nálunk optikai tanácsért. Legelőször egy 50 mm átmérőjű, 280 mm gyújtótávolságú lencsés távcsövet készített (a képen jobbra). Ezzel 34-szeres nagyítás mellett kristálytisztán látja az egész holdkorongot. Ezután elsajátította a tükörcsiszolás mester-ségét és elkészített egy 120 mm átmérőjű, 145 cm fókuszu Newton-távcsövet (a képen balra). A kép közepén látható távcső 150 mm átmérőjű és 130 cm gyújtótávolságú Newton-reflektor.

Mindhárom távcsövet tehát sajátkezűleg készítette. Mindennél többet mond, ha egyik legutóbbi levelének egy részét azó szerint idézem:

„Rendszeresen járok bemutatókat tartani a lencsés távcsövek és a 12 cm-es tükörrel. A héten a Béta-aknai üzemhez megyek a 22 és 24 órai (!) váltáshoz. És már előre élvezem azokat a kiszólásokat, amit hallani fogok a bányászoktól, ha a Holdat nézik. Ez is megéri nekem, hogy a vállamon odacipeljem (3 km) a távcsövet, mivel a buszra nem vesznek fel vele.”

Rengeteg gondolat támad bennünk e sorok olvasásakor. Az idézett sorok textusként kíváncsiak országos népművelési

Varga Lajos nyugdíjas komlói bányász távcsöveivel

ankétok elő. Milyen mértékegységekkel lehetne felmérni, mennyi potenciális energia van az amatőrizmushoz? Nemcsak potenciális energia, de példamutató dinamizmus is. Jószerecséi Varga Lajos bányásztársainknak.

(K)

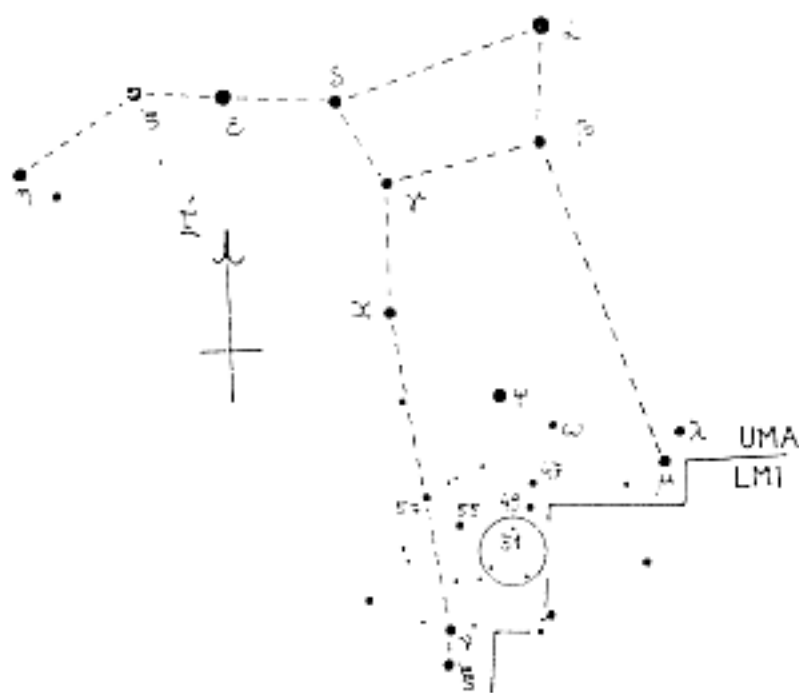
1966. május-június (Föld és Ég)

Emlékszem... (2)

Tovább folytatjuk megkezdett sorozatunkat, melyben régebbi cikkeket és észleléseket közlünk. Újra felkérjük minden kedves olvasónkat, hogy ilyen dokumentumait bocsássa a szerkesztő rendelkezésére.

(GEN)

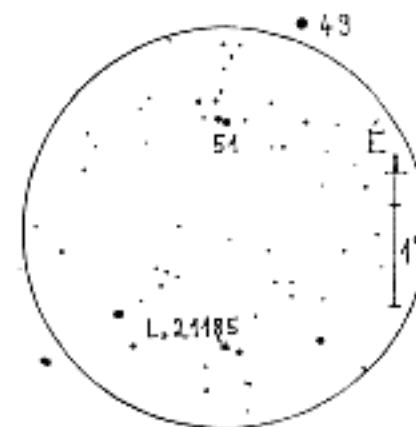
Barnard-Csillag és barátai VIII.

Kis kihagyással folytatjuk a nagy sajátmozgású csillagokról szóló sorozatunkat. Mostani célpontunk a Nagy Medve (UMA) csillagkép déli részén található Lalande 21185 nevű csillag.

Távolsága 2,5 parsec (8,1 fényév), ezzel a harmadik legközelebbi nagy sajátmozgással rendelkező csillag. Fényessége 7,5 magnitúdó, tehát már binokulárral is megfigyelhető. Ez a hetedik leggyorsabban mozgó csillag az égbolton, 4,8 ívmásodperc/év-es gyorsasággal, PA 187° felé halad.

Egyes megfigyelések azt mutatják, hogy a Lalande 21185-nek láthatatlan kísérője is van. A csillag mozgásában 8 éves periódussal 0,03 ívmásodperces ingadozások jelentkeznek, ezt egy kb. 0,02 (más adatok alapján 0,01) naptömegű égitest okozhatja. Ez tehát már átmenet a bolygók és a barna törpecsillagok között.

Gyenizse Péter

A legnagyobb magyarországi amatőrtávcsövek

A következő listát a Meteor 88/7-8-as száma, valamint a saját emlékezetem alapján állítottam össze. Azért gondoltam ennek megírására, mert ha valakinek lehetősége lenne rá megnézni őket, esetleg észlelni velük, nehogy elmulassza.

Tükrös távcsövek (40 cm-től):

- Az 500/2400-as bajai Newton reflektor a legnagyobb használatban lévő amatőr távcső hazánkban. Ezzel végeztünk megfigyeléseket a Bemutató Csillagvizsgálóban '94 szeptemberében. A város szívében nincs túl jó helyen, és jusztirozási problémái is vannak.
- Az 500/2200-as „Csepeli óriás” a munkásotthon tetején állt. Főtükrét ma leblendézve Almási Csaba használja Dobson rendszerben megépítve. Képalkotása nem túl jó.
- 44/2000-es USA gyári Dobson a harmadik, ami Szitkay Gábor tulajdonában van. Rák-tanyán használhatják az érdeklődők. Könnyen kezelhető, nagy teljesítményű (13 magnitúdó körüli galaxisokat is láttunk vele).
- 400/2400-as Newton reflektor az Ózdi Bemutató Csillagvizsgálóban (Meteor alapján). Működik még?
- A 40 cm-es ex pécsi távcső ma a Rák-tanyán van. Nehezen kezelhető, képalkotása sem tökéletes.

Építés alatt:

- Berente Béla 630/3000-es távcsövének tükrét még mostanában is csiszolja. Ha kész lesz, Dobson rendszerű lesz.
- 600/3000-as Newton reflektor, melynek megépítését az 1986-ban megalakult Tápiómenti CSBK tűzte ki céljául. Mostanában kevés hír van róla.

Időnként profi távcsövekhez is hozzájuthatnak az erőszakosabb amatőrök. Ilyen a szombathelyi, 60 cm-es fotométerrel, a bajai, 50 cm-es CCD-vel és a szegedi, 40 cm-es szintén CCD-vel felszerelt távcsövek.

Lenecsés távcsövek:

- A legismertebb a budapesti Uránia 200/3020-as Heyde refraktora. A muzeális értékű távcsövet a kezelőktől függően bárki használhatja. Használatát csak Budapest asztroklímája korlátozza.
- A Kiskunhalasi ÁMK Csillagászati Observatórium tulajdonában van a fentnél újabb és modernebb 200/3020-as Zeiss objektív, amit a Heyde lenese eltulajdonításakor gyártottak az akkori NDK-ban.
- Számtalan 13-15 cm átmérőjű lenese van még bemutató csillagvizsgálók és amatőrök kezében (pl. Tatai B. Cs., Bajai B. Cs., Kiskunhalasi Cs. O. stb.).

Ha valaki tud más ilyen méretű műszerről, kérem írja meg nekem, vagy a Bökönben.

Gyenizse Péter

Köszönetet mondunk a

LÉZERES

GYORSNYOMDA KFT

dolgozóinak (Pécs, Citrom u. 7.)
 egész éves támogatásukért,
 s azért, hogy 1995-ben is segítik munkánkat!

Tájékoztató a MCSE 1995-ös áairól:
 - MCSE pártoló tagdíj (illetmény: évkönyv+Meteor) 1.400 Ft.
 - MCSE rendes tagdíj (illetmény: évkönyv) 700 Ft.
 Befizethető: Magyar Csillagászati Egyesület Bakonyvidéke Takarékszövetkezet 1910 Budapest MNB 219-98344

Megjelent az ASTRA 1995-ös színes naptára!! ASTRA tagoknak 1db ingyenes a többi 200 Ft. Nem tagoknak 250 Ft/db. Kérhető Gyenizse Pétertől a szakkörön, vagy levélben (7300 Komló, Függetlenség u. 26.)

Én még nem emelem az árat!
 Változatlanul 100 Ft-ért nyomok ASTRA emblémát a pólóra (sötét póló - fehér minta). Gyenizse Péter

VESZEK régi Föld és Ég (10 Ft/db.), régi Földgömb (10 Ft/db.), és régi Albireó (30 Ft/db.) számokat. Házhoz megyek, azonnal fizetek készpénzzel. Cím: Keszthelyi Sándor 7624 Pécs Alkotmány u.3. Tel: (72) 318-399

Felhívom azoknak a figyelmét, akik publikálni szeretnének a Bököncben, hogy adják le idejében írásaikat! ALEX

LÉZERES GYORSNYOMDA KFT

- fekete-fehér és színes fénymásolás;
 - kicsinyítés és nagyítás;
 - névkártya készítés;
 - diapozitívról papírkép készítése;
- jóval olcsóbban mint a fényképész üzletekben!**

LÉZERES GYORSNYOMDA KFT

Híres nők a csillagászat történetében II.

Caroline Herschel (1750-1848) talán a legelső olyan nő a csillagászat történetében, akinek a neve szerepel a legjelentősebb enciklopédiákban és szakművekben.

Ez a tény azonban – gyaníthatóan – főként annak köszönhető, hogy William bátyja és John unokaöccse kiemelkedő alakok a tudomány történetében.

A Hannoverben nevelkedett Caroline gyermekkorától kezdve rajongásig szerette Williamet, és valószínűleg ezért maradt fivére mellett felnőtt nőként is, hogy tudós testvérét segítse angliai csillagászati kutatásaiban. Korabeli feljegyzések szerint amit éjjel William megfigyelt és feljegyzett, azt nappal huga összegezte. Önálló kutatásokat is folytatott Caroline, közismert, hogy 1786 és 1797 között 8 üstökösöt fedezett fel (ifj. Bartha Lajos ezért „minden idők egyik legszorgosabb üstökös vadászának” nevezi őt), valamint több ködfoltot. Angliában Caroline zenével és énekléssel is foglalkozott, de emellett a távcsőépítésben, lencsecsiszolásban is segítkezett bátyjának. Az ő érdeme is, hogy kiváló távcső segítségével William felfedezte az Uránuszt. A 761 csillagot tartalmazó katalógus elkészülte is részben Caroline szorgos munkáját dicséri.

Bátyja halála után visszatért szülőföldjére, Hannoverba, és 98 éves koráig élt. Visszaemlékezéseit és levelezéseit Nyugat-Európában több ízben is kiadták:

(Wolf, W. H.: Memoire and correspondence of Caroline Herschel. 1867.).

Caroline Herschel

In = Britannica Enciclopedia 8.k. 825. o.

Dr. Kéri Katalin